

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА**

ДАВИДОВА ЖАННА ВАДИМІВНА

УДК 37.026:378-054.62:61

**ДИДАКТИЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ**

13.00.09 – теорія навчання

**Реферат
дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук**

Полтава – 2023

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
ТКАЧОВА Наталія Олександрівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
професор кафедри освітології та
інноваційної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ХАРКІВСЬКА Алла Анатоліївна,
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, проректор з
науково-педагогічної роботи;

доктор педагогічних наук, професор
ІСАЄВА Оксана Степанівна,
Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького,
професор кафедри латинської та іноземних
мов;

доктор педагогічних наук, доцент
КОНОНЕЦ Наталія Василівна,
ВСП «Фаховий коледж управління,
економіки і права Полтавського
державного аграрного університету»,
завідувачка аграрно-економічного
відділення.

Захист відбудеться 14 вересня 2023 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 44.053.03 у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка за адресою: вул. Остроградського, 2, ауд. № 208, м. Полтава, 36003.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці імені М. А. Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36003) та на офіційному WEB-сайті закладу за посиланням: <http://pnpri.edu.ua>.

Реферат розіслано 14 серпня 2023 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л. М. Петренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Процеси інформатизації й диджилітизації, що охопили всі царини життєдіяльності сучасного суспільства, спричинили активне зростання ролі інформаційних і цифрових технологій у кожній професійній галузі. Тому визначальним чинником розвитку вітчизняної науки, освіти, економіки є забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців до успішної професійної діяльності в умовах інформаційного простору. У зв'язку з цим постає нагальна потреба в цілеспрямованому формуванні інформаційної компетентності здобувачів вищої освіти. Особливо актуальним це завдання є для університетів, що забезпечують підготовку майбутніх медичних працівників, адже в подальшому вони виконуватимуть провідну роль у збереженні життя і здоров'я людей.

Оскільки вищевказані заклади добре зарекомендували себе на міжнародному ринку освітніх послуг, кількість абітурієнтів з інших держав, які прагнуть здобути медичну освіту в Україні, до війни протягом останнього десятиріччя постійно зростала, що дає можливість спрогнозувати збільшення потоку іноземних студентів після закінчення бойових дій у країні. Звичайно, педагогічна робота з майбутніми медиками-іноземцями має свою специфіку, зокрема в плані формування в них інформаційної компетентності.

На необхідності розв'язання проблеми формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців, зокрема медичних спеціальностей, наголошено в таких нормативних документах, як закони України «Про освіту» й «Про вищу освіту» (2014), затверджені постановами Кабінету Міністрів України, Концепція Національної програми інформатизації, Стратегія розвитку медичної освіти в Україні, Положення про дистанційне навчання, Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників, Порядок здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступеня вищої освіти магістр за спеціальностями галузі знань «22 Охорона здоров'я», Порядок функціонування електронної системи охорони здоров'я тощо.

Огляд низки наукових праць засвідчує тенденцію до багатовимірного дослідження питань окресленого напрямку. Зокрема, вченими здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку ідеї про суть інформаційної компетентності особистості (С. Амеліна, Н. Баловсяк, О. Бойцова, Н. Демченко, М. Загорний, Ю. Запорожцева, Т. Лупиніс, К. Сіненко, Р. Тарасенко, А. Чміль, Л. Шевчук та ін.); висвітлено певні аспекти формування інформаційної та близьких за суттю компетентностей у майбутніх фахівців (О. Аніщенко, В. Балюк, Р. Гуревич, А. Дрокіна, М. Жалдак, Н. Кононец, О. Падалка, Л. Петухова, Р. Тарасенко, А. Харківська, П. Хоменко та ін.), зосібна і в студентів-медиків (О. Бісмак, О. Ісаєва, Н. Лобач, К. Орду); схарактеризовано реалізацію компетентнісного підходу у вищій школі (Н. Білик, М. Гриньова, Т. Закусилова, Ю. Ілясова, О. Ісаєва, О. Ковтун, К. Куренкова, Л. Лимар, Ю. Остраус, Н. Самборська, В. Свиридчук, О. Солодовнік, Л. Примачок, Л. Рибалко, Н. Ткачова та ін.); з'ясовано педагогічний потенціал інформаційних

і цифрових технологій як засобу навчання (В. Галиця, О. Герасимчук, О. Добровольська, М. Кадемія, І. Костікова, В. Кремень, О. Мацюк, О. Мокрогуз, А. Самко, Т. Собченко, Л. Шевченко, М. Шишкіна), а також особливості застосування цих інноваційних методів під час підготовки майбутніх медичних працівників (М. Волошин, М. Довбиш, Г. Маслова, В. Потабашній, Н. Приходько, І. Скрипник, М. Щербаков); розкрито вплив освітнього середовища університету на професійне становлення майбутнього фахівця (М. Братко, Л. Ващенко, І. Габа, Ю. Драгнев, О. Жданова-Неділько, Е. Заредінова, Я. Ільчишин, О. Кабацька, Б. Кременський, О. Марченко, Г. Полякова, О. Якимович та ін.).

У контексті порушеної проблеми дослідження в пригоді стали наукові доробки про: забезпечення соціокультурної й академічної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти (Т. Бакало, О. Білик, О. Білоус, К. Буракова, Г. Волошан, М. Волошан, А. Осипенко, Д. Порох, О. Сегеда, Сін Чжефу, J. Berry (Дж. Беррі), А. Furnham (А. Фьорнхам) та ін.), особливості навчання іноземних студентів у вітчизняних закладах вищої освіти (М. Дудченко, Д. Плинконос, Т. Шмоніна та ін.), специфіку організації вищої медичної освіти й вимоги до її реалізації (Н. Лобач, І. Мельникова, І. Мельничук, М. Романцов, О. Сілкова, М. Шумило, О. Яцишина, Н. Fields (Х. Філдз) та ін.), теоретико-методологічні й методичні засади професійної підготовки майбутніх медиків-іноземців (О. Адаменко, І. Крицький, Я. Лукацька, Г. Стечак, М. Філоненко та ін.).

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що вітчизняні й зарубіжні фахівці зробили вагомий внесок у розробку питань підготовки майбутніх медичних працівників у вищій школі, проте проблема формування інформаційної компетентності в іноземних студентів-медиків дотепер не знайшла належного висвітлення й вимагає подальшого вивчення. Доцільність дослідження детермінує також необхідність невідкладного розв'язання виявлених об'єктивних суперечностей різного рівня, зокрема:

на рівні концептуалізації сучасної освіти:

– між об'єктивною потребою подальшої інформатизації, цифровізації медицини й освіти та невизначеністю концептуально-методологічних засад формування інформаційної компетентності майбутніх медиків у вищій школі;

на рівні визначення цілей вищої освіти:

– між сучасними вимогами суспільства до підготовки кваліфікованих медичних кадрів з високим рівнем сформованості інформаційної компетентності та недостатньою увагою до цього питання в закладах вищої освіти;

– між потребою впровадження в систему підготовки майбутніх медиків сучасних інформаційних і цифрових технологій та реальним рівнем володіння учасниками освіти цими технологіями;

на змістово-процесуальному рівні:

– між декларуванням важливості модернізації змісту й організації медичної освіти на засадах інформатизації, цілеспрямованого формування

інформаційної компетентності фахівців для медичної галузі й відсутністю у ЗВО системної роботи в цьому напрямі;

– між необхідністю здійснення постійного педагогічного супроводу іноземних студентів-медиків в оволодінні інформаційною компетентністю та наданням викладачами тільки фрагментарної допомоги в цьому напрямі;

на методичному рівні:

– між доцільністю розробки й реалізації методики формування інформаційної компетентності в іноземних здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей та відсутністю відповідного навчально-методичного забезпечення цього процесу;

на технологічному рівні:

– між суспільним запитом на системне впровадження в освітній процес інноваційних технологій, що забезпечують комплексне формування в майбутніх медиків-іноземців мотивів, знань, умінь, особистісних якостей, ціннісних орієнтацій, необхідних для пошуку, опрацювання, систематизації потрібної інформації з подальшим її застосуванням на практиці, та епізодичним використанням цих технологій в освітньому середовищі університету.

Актуальність, недостатній рівень теоретичної та практичної розробленості проблеми, а також необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації **«Дидактична система формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дослідження виконане згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Підвищення ефективності педагогічного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» (ДР № 0111U008880 від 23.12.2015 р.) та корелює з новою комплексною темою кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Наукові основи та навчально-методичний супровід педагогічного процесу в закладах освіти: історико-педагогічний, компаративний та прогностичний аспекти» (ДР № 0121U107474 від 22.01.2021 р.).

Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 3 від 25.04.2017 р.) й узгоджено рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 20.06.2017 р.).

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні наукових засад розвитку інформаційної компетентності майбутніх медиків-іноземців і розробленні на цій основі дидактичної системи її формування в іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету з подальшою експериментальною перевіркою.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) висвітлити генезу ідеї формування інформаційної компетентності здобувачів вищої освіти, проаналізувати стан розробленості проблеми в педагогічній теорії та практиці, визначити сутність базових понять дослідження;
- 2) обґрунтувати концепцію формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету;
- 3) визначити та схарактеризувати методологічні підходи до дослідження проблеми формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей;
- 4) з'ясувати специфіку формування інформаційної компетентності студентів-іноземців медичного профілю в освітньому середовищі університету;
- 5) здійснити компонентно-структурний аналіз інформаційної компетентності іноземних здобувачів вищої медичної освіти;
- 6) теоретично обґрунтувати дидактичну систему формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету;
- 7) розробити навчально-методичне забезпечення дидактичної системи формування інформаційної компетентності студентів-іноземців медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету;
- 8) експериментально перевірити ефективність запропонованої дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету.

Об'єкт дослідження – процес навчання іноземних студентів-медиків у вітчизняному університеті.

Предмет дослідження – теоретичні й методичні засади формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету.

Провідною для концепції дослідження є ідея про те, що на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства спроможність кожного фахівця в будь-якій професійній галузі оперативно працювати з потоками інформації й адекватно застосовувати її на практиці є важливою ознакою його професійної придатності.

Під час розробки авторської концепції формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей ураховано низку чинників, якими детерміновані зміст і напрями підготовки медичних працівників у вітчизняних університетах: 1) інтенсивний розвиток процесів інформатизації й цифровізації суспільства, інтеграція інформаційних технологій із науковими, виробничими, освітніми сферами суспільства, що визначило принципово нову модель життєдіяльності й комунікації всіх сфер соціуму; 2) модернізація освітньої галузі відповідно до сучасних викликів, змістове наповнення освітнього середовища інформаційним контекстом, широке впровадження інформаційних технологій і мультимедійних засобів в освітній процес університету; 3) високий рівень інформатизації діяльності

закладів охорони здоров'я, розвиток медичних послуг відповідно до нових цифрових можливостей, що реалізуються через застосування інноваційних технологій (медичних інформаційних систем, інформаційних баз даних,

імітаційних медичних моделей тощо); 4) розвиток потреб майбутнього медика, який для успішного здійснення професійної діяльності має володіти на високому рівні навичками вибору, опрацювання потрібної інформації, використання широкого арсеналу інформаційних ресурсів і засобів.

Концепція дослідження представлена чотирма взаємопов'язаними концептами, що забезпечують упровадження провідної ідеї дослідження на методологічному, теоретичному, методичному та практичному рівнях.

Методологічний концепт містить фундаментальні філософські, психологічно-педагогічні ідеї та положення про цілісність, взаємозумовленість різних процесів і явищ дійсності, про пізнання як вищу форму її відображення, про роль і місце діяльності у формуванні особистості, а також відбиває взаємозв'язок різних підходів загальнонаукової й конкретно-наукової методології дослідження порушеної проблеми, як-от:

– *системно-синергетичного* (вимагає врахування складних взаємозв'язків між усіма елементами розробленої дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету, де кожний елемент є теж системним утворенням синергетичного характеру, а сама система активно взаємодіє з іншими педагогічними та більш широкими соціальними системами, що значною мірою впливають на формування інформаційної компетентності майбутніх медиків як унікальних живих синергетичних систем);

– *культурологічного* (зумовлює сприйняття іноземних здобувачів як носіїв різних національних культур і представників найгуманнішої професії, які в освітньому середовищі вітчизняного університету мають оволодіти навичками толерантної міжкультурної комунікації як необхідної передумови успішного виконання в майбутньому своїх фахових обов'язків у сучасному полікультурному просторі);

– *аксіологічного* (наголошує на визнанні кожного здобувача медичної освіти як найвищої цінності, наявності потреби суспільства у формуванні гуманістичних професійно-особистісних ціннісних орієнтацій у лікарів);

– *компетентнісного* (мобілізує майбутніх медиків на опанування професійних компетентностей, зокрема й інформаційної компетентності в цілісному поєднанні всіх її компонентів);

– *особистісно-діяльнісного* (вимагає створення оптимальних передумов для розкриття особистісного потенціалу іноземних здобувачів вищої медичної освіти в процесі здійснення ними різних видів інформаційної діяльності);

– *середовищного* (визначає можливості освітнього середовища університету як дієвого чинника інтенсифікації процесу формування інформаційної компетентності майбутніх медиків);

– *герменевтичного* (пов'язаний з мистецтвом іноземних здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей коректно перекладати різними мовами й

адекватно тлумачити професійно спрямовану інформацію, що є необхідною передумовою успішного виконання в майбутньому фахових обов'язків);

– *контекстного* (передбачає включення змісту навчального матеріалу в предметний і соціальний контексти виконання майбутніми медиками професійно важливих завдань, а як наслідок – трансформацію навчальної діяльності в професійну з відповідною зміною мотивів, інтересів, потреб і персоналізованих цілей діяльності здобувачів вищої медичної освіти).

Теоретичний концепт презентує систему наукових ідей, концепцій, основних категорій, що дають змогу визначити суть порушеної проблеми, а саме: питання аксіологізації філософії вищої освіти, співвідношення загальнолюдських і національних цінностей в освітньому процесі вищої школи (М. Антонченко, Ю. Бойчук, Т. Варенко, С. Вітвицька, І. Зязюн, Л. Петренко, О. Сухомлинська, Н. Ткачова, А. Харківська); перспективи подальшого розвитку інформаційної політики, цифровізації освіти (В. Андрієвська, Р. Гуревич, С. Доценко, Ю. Запорожцева, М. Кадемія, Н. Кононец, Ю. Максименко, Л. Матохнюк, Ю. Машбиць, В. Мокляк, Т. Собченко, В. Стрельников, В. Фазан); ідеї реалізації компетентнісного (О. Антонова, І. Бех, Н. Білик, О. Борисюк, О. Герасимчук, Р. Гуревич, М. Кадемія, Я. Карлинська, О. Овчарук, Л. Маслак, О. Пометун, А. Цина, Л. Шевченко) і технологічного (Л. Бондарева, В. Мокляк, С. Сисоєва, О. Пехота та ін.) підходів у підготовці майбутніх фахівців; теорія діяльності та її роль у професійно-особистісному розвитку майбутніх фахівців (С. Безбородих, Г. Козлакова, О. Корносенко, В. Лозова, І. Підласий, Л. Семеновська, Н. Сулаєва, В. Титаренко та ін.); концептуальні засади професійної підготовки медичних кадрів у закладах вищої освіти, тенденції її подальшого розвитку (В. Ждан, О. Ільницька, О. Ісаєва, М. Корда, В. Марковський, Ю. Остраус, З. Попович, О. Солодовник, Г. Стечак, М. Філоненко); організаційно-методичні основи навчання іноземних здобувачів вищої освіти, їхньої адаптації до освітнього середовища вітчизняних університетів (О. Білик, К. Буракова, В. Головка, Л. Кайдалова, Т. Кононова, О. Мельничук, І. Штеймільер, О. Яцишина); сучасні теорії моніторингу академічних досягнень суб'єктів навчання, рівня сформованості інформаційної компетентності учасників освітнього процесу (С. Бабінець, О. Іванюта, К. Орду, В. Ткачук, Н. Шиян, Т. Щєбликіна).

Загальна гіпотеза ґрунтується на припущенні, що рівень сформованості інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей зазнає суттєвих змін за умови впровадження відповідної теоретично обґрунтованої дидактичної системи формування в них зазначеної компетентності в освітньому процесі університету.

Загальна гіпотеза конкретизована в **часткових припущеннях**, відповідно до яких рівень сформованості інформаційної компетентності в іноземних здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей значно підвищиться, якщо:

– визначити змістове наповнення структурних компонентів інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей як цільовий орієнтир для педагогічних дій, критеріальну базу й рівні її сформованості;

– теоретично обґрунтувати дидактичну систему формування інформаційної компетентності у здобувачів зазначеної категорії в освітньому середовищі університету на засадах інтеграції ключових положень системно-синергетичного, культурологічного, аксіологічного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного, середовищного, герменевтичного, контекстного методологічних підходів;

– урахувати етнопсихологічні й національно-культурні особливості іноземних студентів медичних спеціальностей під час упровадження зазначеної дидактичної системи;

– розробити й застосувати на практиці навчально-методичне забезпечення дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету.

Для розв’язання поставлених завдань і перевірки гіпотези використано відповідні **методи дослідження**, а саме: *теоретичні* – ретроспективний аналіз, узагальнення й систематизація для виявлення поглядів провідних учених щодо стану порушеної проблеми, тлумачення ключових понять дослідження, з’ясування специфіки формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів медичних спеціальностей; аналіз нормативних документів у галузі вищої медичної освіти, освітньо-професійних програм і навчальних планів, навчально-методичної літератури; моделювання для розроблення дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету; *емпіричні* – педагогічне спостереження, бесіди, тестування, анкетування, незалежне оцінювання й самооцінювання навчальних досягнень іноземних здобувачів вищої медичної освіти для визначення рівня сформованості інформаційної компетентності; педагогічний експеримент для підтвердження сформульованої гіпотези дослідження; *математичної статистики* – для кількісного та якісного аналізу отриманих даних проведеного експерименту.

Наукова новизна й теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: концептуально обґрунтовано дидактичні засади формування інформаційної компетентності в іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому процесі університету (методологічні й теоретичні положення про реалізацію цього процесу на основі врахування етнопсихологічних і національно-культурних особливостей іноземних здобувачів вищої медичної освіти, авторська концепція й науково-методологічні підходи до проведення дослідження); розроблено й експериментально перевірено дидактичну систему формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету, що містить такі блоки: прогностично-цільовий (мета й завдання системи), концептуально-методологічний (концепція дослідження й науково-методологічні підходи до його проведення; властивості, функції та принципи формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів вищої медичної освіти); теоретично-змістовий (структурні компоненти та змістове наповнення інформаційної компетентності іноземних студентів-

медиків); діяльнісно-процесуальний (етапи, педагогічні умови, методи, форми, засоби формування інформаційної компетентності майбутніх медиків); результативно-оцінювальний (критеріально-діагностична база дослідження: критерії й показники, рівні сформованості інформаційної компетентності студентів-іноземців медичних спеціальностей, відповідний діагностичний інструментарій, очікуваний результат реалізації розробленої системи); визначено критерії (мотиваційно-цільовий, знаннево-операційний, особистісно-аксіологічний) і відповідні показники, рівні сформованості інформаційної компетентності (початковий, базовий, творчий) іноземних студентів медичних спеціальностей; розкрито особливості формування інформаційної компетентності в іноземних здобувачів вищої освіти в освітньому середовищі університету, що зумовлено психологічними й національними властивостями учасників освітнього процесу та специфікою професійної підготовки з обраного медичного профілю; виявлено й імplementовано педагогічні умови, що сприяють успішному формуванню інформаційної компетентності в іноземних здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей (підготовка викладачів до формування інформаційної компетентності студентів-іноземців; створення спеціального інформаційно-освітнього середовища з урахуванням сучасних вимог до професійної діяльності медичних працівників; долучення іноземних здобувачів вищої освіти до самодіагностики рівня сформованості в них інформаційної компетентності та стимулювання їх до професійного самовдосконалення в означеному напрямі).

Уточнено, що інформаційна компетентність – це особистісне утворення, що забезпечує здатність людини швидко орієнтуватися в сучасному інформаційному потоці та грамотно працювати з інформацією, поданою різними мовами й у різноманітних формах, для розв’язання поставлених завдань професійного характеру; інформаційна компетентність майбутніх медиків-іноземців містить такі компоненти: *мотиваційно-спонукальний* (пізнавальний інтерес до інформаційної діяльності, усвідомлене ставлення до набуття інформаційної компетентності, осмислення її ролі в професійній діяльності лікаря; усвідомлення необхідності навчання протягом життя; прагнення до сприйняття нової інформації); *когнітивно-діяльнісний* (сформованість відповідних знань (зокрема, йдеться про розуміння здобувачами вищої освіти медичних спеціальностей сутності інформації, засвоєння способів її пошуку в сучасних джерелах, оперування медичною термінологією українською, англійською, латинською й рідною мовами, опанування алгоритму тлумачення кожного поняття з використанням необхідних інформаційних ресурсів), а також умінь (інтелектуально-креативних, конструктивно-проективних, рефлексивно-оцінних); *особистісно-ціннісний* (сформованість особистісних якостей та цінностей (критичність мислення, людяність, соціальна відповідальність, чесність, об’єктивність самооцінки), необхідних майбутньому медикові для належного оволодіння інформаційною компетентністю);

висвітлено генезу ідеї формування інформаційної компетентності суб’єктів навчання;

подальшого розвитку набула теорія формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету (зміст, етапи, методи, форми реалізації цього процесу).

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що позитивні результати експериментальної перевірки теоретично обґрунтованої дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету дають змогу рекомендувати її до впровадження в освітній процес медичних ЗВО. Теоретичні положення й висновки до конкретних рекомендацій стосовно організації та реалізації зазначеної дидактичної системи представлено в одноосібній монографії «Information Competence Formation in International Medical Students: Theory and Practice» (2022), у колективних зарубіжних монографіях (розділ «Transformation of methodological approaches in education in the conditions of information society» в монографії «Educational studios: theory and practice», розділ «Theoretical and practical issues of information competence formation in international medical students in the educational environment of the university» в монографії «Innovative vector of education development in the era of global challenges»).

Під час проведення дослідження *підготовлено й апробовано* навчально-методичне забезпечення розробленої системи: навчальний посібник у співавторстві «Релігія. Медицина. Психологія»; методичні рекомендації для самостійної роботи студентів з дисципліни «Інформаційна компетентність медика», збірник діагностичних методик з визначення рівня сформованості інформаційної компетентності; робочий зошит з дисципліни «Психологія спілкування»; комплекти навчальних завдань для занять з дисциплін соціально-гуманітарного, медико-біологічного та клінічного циклів; методичні рекомендації щодо організації науково-дослідної діяльності майбутніх медиків; авторська робоча програма навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності», робочі програми навчальних дисциплін за вибором («Інформаційна компетентність медика», «Основи клінічного мислення», «Методологія доказової медицини»); методичні матеріали для науково-педагогічних працівників, які здійснюють професійну підготовку майбутніх медиків в університетах.

Сформульовані теоретичні положення й висновки дослідження можуть бути використані для розробки навчальних планів та освітньо-професійних програм, навчальних підручників і посібників, навчально-методичних комплексів, під час написання курсових і магістерських робіт, створення освітніх проектів, а також у практичній діяльності викладачів закладів вищої освіти.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет» (довідка № 11/04/23-1 від 11.04.2023), Харківського інституту медицини та біомедичних наук (довідка № 66 від 16.02.2023), Харківського національного медичного університету (довідка № 088/2023 від 27.03.2023), Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна (довідка № 1247-3/26 від 16.03.2023), Луганського державного медичного університету (довідка № 184 від 17.02.2023), Полтавського державного медичного університету (довідка № 343/23 від 27.03.2023), Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (довідка № 01/2-5/973 від 29.03.2023), Одеського національного медичного університету (довідка № 04-09/153 від 26.03.2023), Дніпровського державного медичного університету (довідка № 01-26/781/1 від 04.04.2023).

Матеріали дисертації можуть бути використані у процесі викладання педагогічних («Педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогіка вищої школи», «Професійна педагогіка», «Інноваційна педагогіка», «Порівняльна педагогіка» тощо) і медико-біологічних («Медична біологія», «Анатомія людини», «Пропедевтика педіатрії», «Педіатрія», «Пропедевтика внутрішньої медицини», «Внутрішня медицина» тощо) дисциплін, навчальних дисциплін за вибором здобувачів медичної освіти, у системі неперервної освіти медичних працівників, під час укладання робочих програм навчальних дисциплін, проведення виробничої практики.

Особистий внесок здобувачки у спільних наукових працях, що були представлені зі співавторами й зараховані з теми докторської дисертації. У статті «General characteristic of the didactic system of information competence formation for medical students in the educational environment of university» сформульовано основні концептуальні ідеї та теоретичні положення дослідження обраної проблеми; «Experience of introducing interdisciplinary pedagogical integration in international medical university» – обґрунтовано теоретичні основи міждисциплінарної інтеграції в педагогічному процесі ЗВО медичного профілю; «Modernization as a transition from a «traditional» to a postmodern society» – проаналізовано вплив інформатизації на розвиток освіти; «Формування інформаційної компетентності в студентів медичних спеціальностей при вивченні курсу «Методологія доказової медицини» – виявлено педагогічні можливості вказаної освітньої компоненти для формування інформаційної компетентності студентів; «Розвиток клінічного мислення в сучасній парадигмі підготовки майбутніх лікарів» – описано методи формування клінічного мислення й, зокрема, інформаційної компетентності майбутніх лікарів; «Features of the advanced vocational training of medical workers under modern conditions» – визначено роль інформаційної компетентності в навчанні медичних працівників протягом життя; «COVID-19 and Higher School Challenges» – з'ясовано шляхи адаптації процесу формування інформаційної компетентності студентів до викликів пандемічних обмежень; «Training foreign students – education development strategy» – представлено специфіку підготовки іноземних здобувачів вищої освіти у вітчизняних ЗВО; «Information adaptation of International University Students under the conditions of multicultural educational environment» – розкрито особливості інформаційної адаптації іноземних студентів в освітньому середовищі; «Postmodern education as a factor of innovative distance learning in quarantine» – окреслено шляхи інформатизації та цифровізації медичної освіти в умовах дистанційного навчання під час

пандемічних обмежень; «Information technologies as a means of overcoming social-cultural barriers in the process of international students training» – схарактеризовано педагогічний супровід соціокультурної та інформаційної адаптації іноземних здобувачів вищої освіти; «Аналіз розповсюдження симптомів «сухого ока» серед студентів ПВНЗ «ХММУ» – запроваджено теоретико-методичні основи щодо проведення науково-дослідної роботи студентів; «Симуляційні технології як засіб реалізації кейс-методів в освітньому процесі закладів вищої медичної освіти» – репрезентовано педагогічний потенціал симуляційних технологій у формуванні інформаційної компетентності студентів-медиків; у посібнику «Релігія. Медицина. Психологія» визначено роль і функції лікаря в системі координат служби медико-соціальної та психологічної допомоги, важливість оволодіння ним нормами медичної етики й інформаційною компетентністю.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів, а саме: *міжнародних*: «Věda a technologie: krok do budoucnosti» (Прага, 2015), «Fundamental and applied researches: contemporary scientific and practical solutions and approaches» (Баку, Ужгород, Дрогобич, 2017), «Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції» (Суми, 2020), «Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2020), «Наука та освіта в реаліях дистанційного навчання» (Чернігів, 2020), «International scientific innovations in human» (Манчестер, 2022), «World Empowering LUMEN Congress on Multidimensional Education WELCOME» (Ясси, 2022), «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи» (Конін, Ужгород, Перемишль, Херсон, 2022), «Information technologies and management in higher education and sciences» (Рига, 2022), «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2017), «Innovative Technologies in Science and Practice (Хайфа, 2021), «Higher education quality assurance: global trends and regional aspects» (Астана, 2021), «Духовно-інтелектуальне виховання та навчання в ХХІ столітті» (Харків, 2022), «National Health as Determinant of Sustainable Development of Society» (Братислава, 2022), «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2022; 2023); *всукраїнських*: «Гуманітарні виміри трансформації сучасної вищої медичної освіти» (Київ, 2018), «Foreign Student in Today's Discourse: Problems of Adaptation and Teaching» (Харків, 2021), «Забезпечення якості освіти у вищій медичній школі» (Одеса, 2023).

Результати виконаної роботи були обговорені на засіданнях кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет» і кафедри освітології та інноваційної педагогіки (2017–2023 р.) (до 2021 р. – кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи) Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Кандидатська дисертація на тему «Педагогічні умови формування духовно-ціннісних орієнтацій студентської молоді» була захищена у 2013 р. за

спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання, її матеріали в тексті докторської дисертації не були використані.

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 53 працях, з-поміж яких: 3 монографії (1 – одноосібна), 1 навчальний посібник, 20 статей у наукових фахових виданнях (із них 17 – одноосібні), 4 статті в наукометричних виданнях (з них 1 Q2 Scopus, 3 Web of Science), 4 статті в наукових періодичних виданнях інших держав (1 – одноосібна); 16 тез доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій, 3 навчально-методичні праці.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків і списків використаних джерел до розділів (усього 820 найменувань, із них 147 – іноземними мовами), загальних висновків, 29 додатків на 100 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 671 сторінка, основний текст – 454 сторінки. Наукова робота містить 30 таблиць (на 0,9 друк. арк.), 17 рисунків (на 0,4 друк. арк.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено ступінь наукової розробленості проблеми; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; сформульовано концепцію й гіпотезу дослідження; наведено відомості про особистий внесок здобувача, апробацію й упровадження основних положень і результатів наукової роботи.

У першому розділі – «**Теоретичні засади формування інформаційної компетентності здобувачів вищої освіти**» – висвітлено генезу ідеї формування інформаційної компетентності здобувачів освіти, визначено суть, компонентну структуру та зміст інформаційної компетентності здобувачів вищої освіти.

Доцільність з'ясування генези ідеї формування інформаційної компетентності студентської молоді зумовлено тим, що вивчення трактувань ключових для конкретної наукової розвідки понять є дієвим інструментом підвищення якості наукового пошуку, а як наслідок – успішного досягнення поставленої мети. При цьому важливо враховувати, що розуміння й фактичне застосування різних термінів могло суттєво відрізнитися від їх більш формальних визначень. Тому для забезпечення ефективності дослідження, об'єктивності тверджень науковцям варто виявляти, аналізувати й зіставляти різні трактування обраних понять.

Установлено, що первинні уявлення про інформацію як унікальне явище виникли в Стародавній Греції, хоч сам цей термін у ті часи ще не використовували. Значним досягненням старогрецьких мислителів було забезпечення якісного переходу людства від релігійно-міфологічних уявлень про устрій Всесвіту до його цілісного філософського осмислення й, зокрема, закладення теоретичного фундаменту, на якому пізніше розвиватимуться різноманітні теорії інформації.

За висновками науковців (Р. Капурро, Дж. Робредо, Б. Хьорланд та ін.), поняття «інформація» має старогрецьке походження й водночас латинське

коріння. Так, у монументальному словнику латинської мови (*Thesaurus Linguae Latinae*) зазначено, що лексему *informātiō* (перекладається як «відомості, роз'яснення, пояснення, ознайомлення, представлення, уявлення про щось») уживали від часів Вергілія (I ст. до н. е.) до VIII ст. н. е. Як з'ясовано, у стародавній літературі виокремлювали два основні контексти зазначеного поняття, а саме: матеріальний (*corporaliter*) і нематеріальний (*incorporaliter*). При цьому латинські автори перекладали терміном «інформація» чи однокореневими з ним словами багато важливих старогрецьких дефініцій, зокрема таких: «*ὑποτύπωσις/hypotúpōsis*» – «проект/модель» у моральному контексті; «*πρόληψις*» – «припущення, передчуття, передбачення», «*εἶδος*» – «вигляд, образ; те, що видно»; «*τύπος*» – «відбиток, зразок, тип»; «*morphé*» – «форма» тощо. Особливий інтерес викликають ідеї Цицерона про можливості використання інформації в педагогічному контексті.

Принципові зміни в теорії інформації розпочалися в середині XX ст. після опублікування праць К. Е. Шенноном, який дійшов висновку, що інформація є характеристикою не просто певного абстрактного повідомлення, а його співвідношення з конкретним отримувачем на основі врахування навіть джерела сигналу й адресата. У дослідженні визначено, що в сучасній науковій літературі поняття «інформація» вчені трактують так:

- форма знання у вигляді символів, знаків і цифр (М. Боровик, А. Етціоні та ін.);

- специфічний продукт діяльності людини, з якого можна отримати знання (Ф. Дрецке, І. Нонака, Х. Такеучи та ін.);

- дані, уявлення, знання, які безпосередньо включені в комунікативний процес людей (В. Кушнерець, В. Речицький, О. Шевченко та ін.).

Під час наукових розвідок також з'ясовано, що компетентнісна парадигма освіти концептуально зародилася ще в працях Аристотеля, який використав поняття «*atepe*», розуміючи під ним силу, що в процесі свого розвитку досягла високого ступеня сформованості й перетворилася на характерну рису особистості. Сам термін «компетентність» введено в науковий обіг тільки в 1959 р. Р. Уайтом. Протягом багатьох століть передові мислителі формулювали цінні ідеї, які стали підґрунтям для розробки сучасної компетентнісної парадигми освіти. Причому історія становлення поняття інформаційної компетентності тісно пов'язана із зрушеннями в розвитку інформації, інформаційних і комп'ютерних систем та формуванням компетентнісної освітньої парадигми.

На основі аналізу сучасної наукової літератури виявлено, що вчені тлумачать термін «компетентність» як:

- якісний рівень знань, умінь, навичок і здатність людини їх використовувати в нетипових ситуаціях (Р. Вдовиченко, В. Мельник, П. Щербань та ін.);

- володіння особою певною компетенцією (Н. Білик, М. Волікова, І. П'янківська та ін.); динамічне інтегративне утворення особистості, що забезпечує її здатність до ефективної діяльності (Т. Голованова, А. Ткачов, О. Шестопалюк та ін.);

– взаємозв'язок теоретичних знань, практичних умінь, навичок, особистісних якостей, необхідних для результативної діяльності (О. Мерзлікін, І. Родигіна, Л. Семко та ін.).

А під поняттям «компетенція» дослідники розуміють:

– попередньо визначений еталон, формально описані знання, уміння, якості, що гарантують успішне здійснення людиною певної діяльності (О. Кучай, А. Ткачов та ін.);

– установлену вимогу до знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної діяльності в заданій сфері (С. Бондар, М. Глинська, О. Лазор та ін.).

Маючи власну позицію щодо тлумачення сутності понять «інформація» та «компетентність», науковці запропонували різні визначення терміна «інформаційна компетентність»:

– здатність, спроможність людини грамотно застосовувати сучасні інформаційні технології (Дж. Крумсвік, О. Міронова, О. Спінін та ін.);

– готовність особистості до здійснення інформаційної діяльності (Р. Гуревич, Т. Лупиніс, Л. Петухова та ін.);

– інтегрована сукупність відповідних компонентів, потрібних для роботи з інформацією (Р. Баженов, М. Головань, Н. Мурована та ін.);

– обізнаність, освіченість людини в інформаційній царині (К. Сіненко, В. Шевченко, Л. Шевчук та ін.);

– складне особистісне утворення, інтегрована якість людини, що відображає її теоретичну та практичну здатність до використання інформації в процесі діяльності (А. Бочевар, А. Дрокіна, О. Фенцик та ін.).

Узагальнивши подані вище інтерпретації, пропонуємо власну дефініцію розглядуваного поняття, якою й послуговуватимемося в дослідженні. Отже, інформаційна компетентність – це особистісне утворення, що забезпечує здатність людини швидко орієнтуватися в сучасному інформаційному потоці та грамотно працювати з інформацією, поданою різними мовами й у різноманітних формах, для розв'язання поставлених завдань. Інформаційна компетентність здобувачів вищої освіти, зокрема й медичного профілю, містить такі компоненти: мотиваційно-спонукальний, когнітивно-діяльнісний та особистісно-ціннісний.

Проаналізувавши різні погляди на функціональний потенціал досліджуваного явища (О. Борисюк, А. Дрокіна, А. Ткачов та ін.), доходимо висновку, що інформаційна компетентність виконує такі важливі функції:

– *мотиваційно-спонукальну* (спонукає людину до пошуку й опрацювання потрібної інформації, до активних дій у цьому руслі);

– *пізнавальньо-дослідницьку* (спрямовує особу на вивчення важливої інформації про навколишній світ і людей, здійснення аналізу причинно-наслідкових зв'язків між різними процесами, виявлення нових наукових фактів і закономірностей);

– *емоційно-вольову* (сприяє прояву здобувачем вольових якостей, необхідних для здійснення інформаційної діяльності, мобілізації його зусиль на подолання наявних перешкод у цьому процесі);

– *нормативно-адаптивну* (дає особі змогу успішно адаптуватися до життєдіяльності в умовах змінного інформаційного суспільства через засвоєння правових і моральних норм, аналіз наявної поточної інформації про основні події в соціумі і зміни в професійному профілі фахівця);

– *операційно-діяльнісну* (відображає здатність здобувача ефективно застосовувати засвоєні знання в практичній діяльності, успішно розв'язувати сформульовані завдання в різних типових і нетипових ситуаціях);

– *оцінно-ціннісну* (допомагає члену суспільства адекватно орієнтуватися в потоці інформації, відбирати на основі її фільтрації потрібний контент з урахуванням його значущості й відповідності особистісним ціннісним орієнтаціям);

– *комунікативно-організаторську* (забезпечує комунікацію і взаємодію особистості з іншими людьми й комп'ютерними системами, організацію спільної діяльності з іншими учасниками, узгодження їхніх дій між собою, переконання партнерів по спілкуванню в правильності власної позиції, успішну регуляцію своєї поведінки у світлі отримання нової інформації);

– *діагностично-коригувальну* (відбиває спроможність людини правильно оцінювати поточні й кінцеві результати своєї інформаційної діяльності, за потреби вносити в неї необхідні зміни, здійснювати самоосвіту з урахуванням даних діагностики);

– *розвивально-прогностичну* (створення сприятливих передумов для розвитку особистості в інформаційному суспільстві, зокрема її здатності правильно прогнозувати результати власної інформаційної діяльності й наслідки різних процесів, проектувати способи дій у спрогнозованих ситуаціях).

У другому розділі – **«Концептуальні засади формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів освіти медичних спеціальностей»** – теоретично обґрунтовано методологічну базу дослідження, схарактеризовано обрані методологічні підходи формування інформаційної компетентності іноземних студентів-медиків.

Вивчення проблеми формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів освіти медичних спеціальностей передбачає обґрунтування методологічної бази дослідження, яка, будучи складною за своїм змістом категорією, містить такі чотири рівні: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, технологічний. Основу цієї бази становлять відповідні методологічні підходи.

Так, *системно-синергетичний, культурологічний та аксіологічний підходи* репрезентують філософський рівень. Релевантними для цього дослідження стали такі ідеї *системно-синергетичного підходу*:

– під час вивчення процесу формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей важливо враховувати наявність значної кількості різнорівневих систем, що впливають на означений педагогічний феномен;

– процес формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей як синергетичної системи зумовлений взаємовпливом всіх її компонентів, а також взаємодією з іншими системами різного рівня;

– задля успішності процесу формування інформаційної компетентності майбутніх медиків необхідно вивчати, оновлювати й постійно вдосконалювати наявну мережу горизонтальних і вертикальних зв'язків в освітньому середовищі університету та способів педагогічної взаємодії із різнорівневими системами в його межах.

Застосування *культурологічного підходу* передбачає:

– урахування особливостей контингенту здобувачів, які є суб'єктами певної культури, її звичаїв і традицій;

– повноцінне використання можливостей освітнього середовища університету для формування й розвитку навичок міжкультурної комунікації у студентів;

– виховання у представників медичної професії толерантного ставлення до інших людей із урахуванням їхніх культурних, національних особливостей і відмінностей.

Використання *аксіологічного підходу* в дослідженні проблеми формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету зумовлене необхідністю:

– формування в здобувачів системи соціально значущих професійних і особистісних цінностей;

– визнання особистості студента найвищою цінністю, забезпечення умов для його всебічного розвитку, максимальної реалізації особистісного та професійного потенціалу;

– спрямування процесу навчання та змісту освіти на актуалізацію ціннісного ставлення студентів до оволодіння інформаційною компетентністю.

Загальнонауковий рівень у дослідженні представлений *компетентнісним, особистісно-діяльнісним, середовищним підходами*. Реалізація *компетентнісного підходу* в дослідженні порушеної проблеми передбачає акцентування на:

– розвитку професійних та особистісних якостей здобувачів відповідно до вимог медичної професії, фахових обов'язків медика;

– забезпеченні здобуття майбутніми медиками особистого практичного досвіду самостійного розв'язання типових і нетипових професійних завдань; формуванні й удосконаленні компетентностей студентів, необхідних для успішної професійної діяльності в медичній галузі.

Основними вимогами до формування інформаційної компетентності іноземних студентів у контексті *особистісно-діялісного підходу* є такі:

– спрямування освітнього процесу на задоволення потреб і запитів майбутнього фахівця, забезпечення його особистісного розвитку відповідно до індивідуальних і вікових особливостей;

– побудова взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу на суб'єкт-суб'єктних засадах, запровадження методів діалогічного спілкування,

забезпечення фасилітації й педагогічної підтримки іноземних студентів; залучення їх до різних видів навчальної та професійно спрямованої діяльності.

Застосування *середовищного підходу* потребує врахування того, що: результат формування інформаційної компетентності у студентів-іноземців залежить від їхньої щоденної співпраці з викладачами й від наявного освітнього простору ЗВО; для стимулювання активної творчої позиції здобувачів вищої освіти, розвитку їхнього прагнення до самореалізації необхідно створювати сприятливі емоційно-психологічні умови, забезпечити систематичну й різнорівневу взаємодію із численними об'єктами освітнього середовища.

Конкретно-науковий рівень методології дослідження репрезентують *герменевтичний* і *контекстний підходи*. Зокрема, застосування *герменевтичного підходу* спрямоване на моделювання в освітньому процесі максимально наближених до формату майбутньої практичної діяльності ситуацій, що потребують актуалізації набутих професійних знань, умінь і навичок, упевненого володіння спеціальними термінами і глибокого розуміння базових понять, адекватного їх інтерпретування та правильного перекладу різними мовами (українською, англійською, латинською й рідною для іноземних здобувачів вищої освіти), а також постійного вдосконалення професійного мовлення.

Використання *контекстного підходу* передбачає відтворення в освітньому процесі предметного й соціального змісту майбутньої професійної діяльності, професійно-практичних реалій в умовному форматі. Важливим складником квазіпрофесійного навчання є ознайомлення здобувачів вищої освіти із ресурсами медичних інформаційних систем, медичними комп'ютерними системами, медичними апаратними системами, що сприятиме кращій адаптації майбутнього медичного працівника до професійної діяльності в умовах інтенсивного розвитку інформаційно-технологічних можливостей сучасної медицини.

Технологічний рівень представлено розробкою методики проведення дослідження, спрямованої на забезпечення сформованості в іноземних здобувачів вищої освіти медичних спеціальностей інформаційної компетентності.

У третьому розділі – **«Формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету як педагогічна проблема»** – виявлено й проаналізовано особливості навчання студентів-іноземців у вітчизняній вищій школі, визначено сучасні вимоги до здійснення навчання іноземних здобувачів медичної освіти, з'ясовано можливості використання освітнього середовища університету як засобу формування у студентів указаної категорії інформаційної компетентності.

У дисертації визначено, що останнім часом вища освіта перетворилася на важливий чинник соціально-економічного розвитку багатьох розвинених країн. Це дало можливість сприймати послуги в освітній царині не тільки як суспільну й особистісну цінність, але й як послугу (товар), яку, за класифікацією

Всесвітньої торговельної організації, визнано джерелом несировинного експорту. Сьогодні ринок вищої освіти стає інтернаціональним.

Одним із важливих напрямів інтернаціоналізації вищої освіти в різних країнах є залучення іноземців до навчання в національних закладах вищої освіти. Тож керівництво та інші працівники закладів вищої освіти мають докладати значних зусиль для забезпечення конкурентоспроможності вишів у сучасному глобальному світі, їхньої здатності займати високі позиції в міжнародних рейтингах.

Україна посідає чільне місце у світі серед інших держав, де в закладах вищої освіти навчається велика кількість іноземних студентів (хоча слід відмітити, що спочатку через пандемію, а пізніше через воєнні дії в країні кількість іноземних студентів у вітчизняних закладах вищої освіти в останні роки зменшилася). Здобуття вищої освіти в Україні надзвичайно затребуване серед іноземних студентів, оскільки тут вони одержують ґрунтовні знання з престижних спеціальностей, що гарантує в подальшому їхній високий професіоналізм. Причому найбільшою популярністю користуються університети, які здійснюють підготовку майбутніх медиків.

Як встановлено в дослідженні, організація та здійснення процесу навчання студентів-іноземців у вітчизняній вищій школі має свою специфіку, зумовлену наявністю суттєвих соціокультурних, психологічних, мовних, релігійних та інших відмінностей між учасниками освітнього процесу. Тому ефективність надання освітніх послуг іноземним здобувачам значною мірою залежить не тільки від наявності дієвого навчально-методичного забезпечення, але й від створення умов для швидкої адаптації молоді до нових життєвих обставин.

У дослідженні зроблено загальний висновок про те, що для успішного навчання іноземців у вищій школі в умовах сучасних викликів слід урахувувати такі особливості здійснення цього процесу:

- вступ значної частки студентів-іноземців до університету без проходження попередньої якісної мовної підготовки на відповідних факультетах;
- наявність періоду соціокультурної й освітньої адаптації іноземних здобувачів, що передбачає забезпечення дієвого педагогічного супроводу цих учасників навчального процесу з боку кураторів, викладачів та інших працівників університету;
- домінування в освітньому процесі дистанційного та змішаного форматів навчання іноземців на основі використання сучасних цифрових сервісів і технологій, що вимагає сформованості у здобувачів уміння працювати з інформаційними ресурсами, навичок здійснення самостійної навчальної діяльності;
- активне застосування викладачами інноваційних методів педагогічної взаємодії, інтерактивних технологій навчання.

Варто відзначити, що стратегічною метою подальшого розвитку вищої медичної освіти в Україні є забезпечення її інноваційного характеру з урахуванням сучасних вимог і світових тенденцій у цій галузі, перетворення

освіти на дієвий інструмент професійного становлення медичних працівників. Специфіка навчання іноземних здобувачів медичної освіти значною мірою детермінована її змістом, визначеним у Стандарті вищої освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 222 Медицина для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Зокрема, у цьому документі, де чітко окреслено обов'язкові компетентності (інтегральна, загальні, фахові), якими мають оволодіти здобувачі вищої освіти медичних спеціальностей упродовж навчання в університетах, значну увагу зацентровано на формуванні саме інформаційної компетентності як однієї з ключових і фахових компетентностей.

Під час організації процесу навчання студентів медичних спеціальностей важливо також керуватися затвердженими на міжнародному рівні професійними стандартами, визначеними в різних нормативних документах, зокрема в таких, як Європейська директива 2005/36/EC щодо визнання професійних кваліфікацій (Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of September 2005 on the recognition of professional qualifications) та Трилогія глобальних стандартів якості Всесвітньої федерації медичної освіти (WFME Global Standards for Quality improvements). Забезпечення відповідності підготовки майбутніх медичних працівників зазначеним професійним стандартам може бути успішно реалізоване завдяки перегляду та вдосконаленню освітніх програм, через оновлення й розробку нових навчальних курсів тощо.

Отже, під час навчання іноземних студентів медичних спеціальностей науково-педагогічні працівники мають урахувати як загальні вимоги до організації освітнього процесу в сучасній вищій школі, так і специфічні, що дає змогу створити найбільш комфортний для швидкої соціокультурної адаптації молоді освітній простір, сприяє формуванню у здобувачів упевненості в собі, готовності саморозвиватися й ефективно виконувати в майбутньому свої фахові обов'язки в медичних закладах на батьківщині чи в інших країнах світу (Н. Лобач, І. Мельникова, М. Шумило та ін.).

У процесі аналізу наукової літератури (М. Братко, І. Габа, В. Желанова, О. Кабацька та ін.) було з'ясовано, що на формування інформаційної компетентності студентів суттєво впливає освітнє середовище університету. Це освітнє середовище є цілісною сукупністю матеріальних і соціокультурних чинників, спеціально організованих у закладі психолого-педагогічних умов, що визначають перебіг освітнього процесу, сприяють інтелектуальному, творчому, соціальному розвитку особистості, забезпечують підготовку компетентних фахівців, здатних вправно розв'язувати складні практичні проблеми в галузі медицини. Зазначене середовище містить такі складники: просторово-семантичний, змістово-методичний та організаційно-комунікативний (Н. Лобач, Л. Остапенко та ін.).

У дослідженні доведено, що необхідними передумовами успішного формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету є такі:

– урахування викладачами етнопсихологічних і соціокультурних особливостей іноземців при педагогічній взаємодії;

- сприяння усвідомленню здобувачами високої соціальної значущості професійної діяльності лікаря, формування в них відповідальності за власні фахові дії та їхні наслідки для пацієнтів;

- спонукання майбутніх медиків до оволодіння вміннями й навичками роботи з професійною інформацією та здійснення професійного спілкування декількома мовами;

- активне впровадження в процес професійної підготовки здобувачів медичної освіти інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій; формування готовності майбутнього лікаря швидко інтегрувати різні інформаційні контенти й оптимально застосовувати опрацьовану інформацію у процесі одночасного виконання декількох різнопланових фахових завдань.

У четвертому розділі – **«Теоретичне обґрунтування дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету»** – представлено загальну характеристику розробленої системи, визначено та схарактеризовано всі блоки цієї системи, обґрунтовано науково-методичне забезпечення її реалізації.

У межах проведеного дослідження дидактична система формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету постає як цілісна сукупність блоків-компонентів, послідовна реалізація яких забезпечує сформованість у майбутніх медиків зазначеної компетентності з урахуванням можливості створення сприятливих для цього процесу умов.

Відповідно до авторської концепції дидактична система формування інформаційної компетентності іноземних студентів-медиків поєднує в собі такі блоки: прогностично-цільовий, концептуально-методологічний, теоретично-змістовий, діяльнісно-процесуальний і результативно-оцінювальний. Так, прогностично-цільовий блок дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету передбачає виокремлення пріоритетів соціального замовлення в цій галузі освіти, формулювання чіткої мети (цілей) як проектування бажаного результату й основних завдань реалізації системи. Указаний блок, відіграючи провідну роль у подальшій розробці дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів медичних спеціальностей, значною мірою визначає зміст решти її компонентів.

Концептуально-методологічний блок дидактичної системи формування інформаційної компетентності студентів медичних спеціальностей базується насамперед на концептуальних положеннях дослідження, які наведені в попередніх розділах дисертації. У цьому блоці представлено обрані науково-методологічні підходи дослідження (системно-синергетичний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, герменевтичний, контекстний, культурологічний, аксіологічний), розкрито функції (мотиваційно-спонукальна, пізнавально-дослідницька, емоційно-вольова, нормативно-адаптивна, операційно-діялісна, оцінно-ціннісна, комунікативно-організаторська, діагностично-коригувальна, розвивально-прогностична) реалізації системи,

властивості інформаційної компетентності як особистісного феномену (дуалізм, відносність, поліфункціональність, селективність, акумулятивність, самоорганізованість). Також у блоці визначено загальнодидактичні (системності й систематичності, усвідомленості, науковості, індивідуалізації й диференціації навчання) та специфічні (професійної спрямованості, урахування ментально-культурних особливостей іноземних студентів, активності й інтерактивності, актуалізації суб'єктивної позиції здобувачів під час роботи з інформацією) принципи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей.

Теоретично-змістовий блок системи відбиває структурні компоненти та змістове наповнення інформаційної компетентності здобувачів зазначеної категорії. У діяльнісно-процесуальному блоці системи виокремлено і схарактеризовано етапи формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів медичної освіти (організаційно-мобілізуєчий, дієво-процесуальний, контрольно-коригувальний), визначено та проаналізовано педагогічні умови (підготовка викладачів до формування інформаційної компетентності в здобувачів-іноземців; створення спеціального інформаційно-освітнього середовища з урахуванням сучасних вимог до професійної діяльності медичних працівників, долучення іноземних здобувачів до самодіагностики рівня сформованості в них інформаційної компетентності та стимулювання їх до професійного самовдосконалення в означеному напрямі), що уможливають успішну реалізацію цього процесу в освітньому середовищі університету.

У результативно-оцінювальному блоці системи визначено критерії (мотиваційно-цільовий, знаннєво-операційний, особистісно-аксіологічний) і відповідні показники, рівні (початковий, базовий, творчий), методи діагностики (спостереження, бесіди, тестування, анкетування, незалежне оцінювання, самооцінювання тощо) та діагностичні методики, а також очікуваний результат реалізації системи (сформованість інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей). Зазначену дидактичну систему формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету наведено у вигляді відповідної схеми на рис. 1.

У п'ятому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету»** – висвітлено загальні питання підготовки та проведення педагогічного експерименту, представлено дані кількісного і якісного аналізу результатів реалізації системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету.

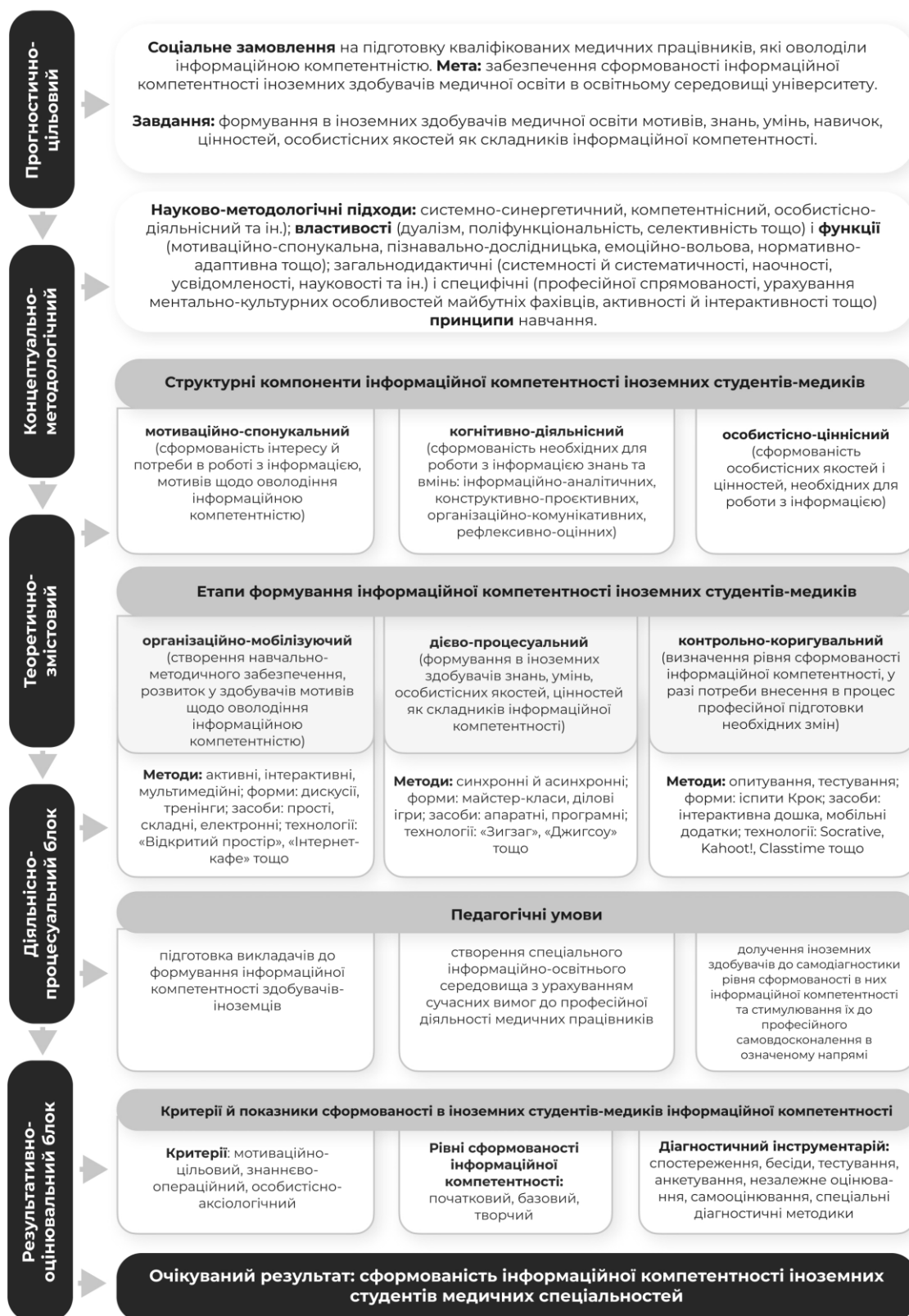

Рис. 1. Дидактична система формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету

З метою перевірки правильності сформульованої гіпотези дослідження впродовж 2018–2022 рр. проводився педагогічний експеримент, у процесі якого було апробовано розроблену дидактичну систему формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету. До участі в педагогічному експерименті залучено студентів ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет», Харківського національного медичного університету, Харківського інституту медицини та біомедичних наук. Усього в експерименті взяло участь 576 іноземних здобувачів вищої медичної освіти та 36 викладачів зазначених університетів. Проведення експерименту охоплювало вивчення студентами освітніх компонент гуманітарного й соціально-поведінкового циклу, фундаментальних медико-біологічних освітніх компонент, професійно орієнтованих клінічних освітніх компонент, а також освітніх компонент за вибором.

Для проведення дослідження було сформовано три експериментальні групи: ЕГ1 (132 особи), ЕГ2 (146 осіб), ЕГ3 (148 осіб) та контрольна група КГ (150 осіб). До першої експериментальної групи (ЕГ1) входили іноземні студенти медичних спеціальностей, формування інформаційної компетентності яких здійснювалося під час опанування ними змісту обов'язкових освітніх компонент освітньої програми. Учасниками другої експериментальної групи (ЕГ2) були здобувачі медичної освіти, формування інформаційної компетентності яких відбувалося під час вивчення ними обов'язкових освітніх компонент та освітніх компонент за вибором. Формування зазначеної компетентності в іноземних студентів-медиків, об'єднаних у третю експериментальну групу (ЕГ3), реалізовувалося в процесі вивчення ними обов'язкових та елективних освітніх компонент, а також під час спеціально організованої позааудиторної діяльності, чільне місце в якій займала науково-дослідна робота майбутніх медичних фахівців. Зі свого боку, формування інформаційної компетентності студентів-іноземців, які були членами контрольної групи (КГ), здійснювалося стихійно, тобто спеціально організована для досягнення цієї мети педагогічна робота з ними не проводилася.

Експеримент охоплює три традиційні етапи: констатувальний, формувальний і контрольний. На першому етапі на основі використання обраних критеріїв і показників визначено вхідний рівень сформованості інформаційної компетентності учасників експерименту. На формувальному етапі експерименту в експериментальних групах упроваджувалася розроблена дидактична система формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей. Так, відповідно до змісту прогностично-цільового блоку мета реалізації системи поступово досягалася через послідовне виконання низки поставлених завдань на основі врахування всіх її визначених функцій. Важливо також відзначити, що процес формування інформаційної компетентності відбувався з дотриманням окреслених загальнодидактичних і специфічних принципів.

Реалізація *теоретично-змістового* блоку системи вимагала зіставлення визначеного змісту структурних компонентів інформаційної компетентності

професійної підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей зі змістом їхньої професійної підготовки загалом і зі змістом матеріалу, який мали засвоїти майбутні медики в процесі вивчення обраних навчальних дисциплін, зокрема. Відповідно до *діяльнісно-процесуального* блоку процес формування інформаційної компетентності студентів-іноземців медичних спеціальностей проводився за визначеними в наведеній схемі етапами.

Так, на *організаційно-мобілізаційному етапі* було обрано відповідний дидактичний інструментарій, підготовлено необхідні навчальні й методичні матеріали, а також проведено спеціальну педагогічну роботу, спрямовану на розвиток у студентів-медиків відповідних мотивів і ціннісного ставлення до процесу формування інформаційної компетентності. Зокрема, розроблене навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в університеті (навчальні програми, силабуси, підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали в друкованій та електронній формах, плани-конспекти занять, методичні вказівки тощо) збагачувалося відповідними створеними інформаційними базами, інформаційно насиченими навчальними розробками (комплекси проектних і кейсових завдань, діагностичних методик тощо), що уможливило своєчасне оновлення змісту навчального матеріалу й методичного інструментарію його подачі майбутнім медикам.

Крім того, на зазначеному етапі реалізації дидактичної системи студенти всіх експериментальних груп вивчали дисципліну «Вступ до спеціальності», що сприяло розвитку мотивації стосовно сумлінного навчання в медичному університеті й отримання професії лікаря, підвищенню інтересу до інформації як феномену, ознайомленню з базовою професійною термінологією, основними принципами й етапами медичної діяльності, зануренню в навчальну та професійну діяльність через усвідомлення ролі й місця кожного освітнього компонента у формуванні професійної компетентності лікаря й, зокрема, інформаційної компетентності як її складника. На вказаному етапі оволодіння інформаційною компетентністю студентами-іноземцями медичних спеціальностей також була зреалізована перша визначена в дисертації педагогічна умова: забезпечення цілеспрямованої підготовки викладачів до формування інформаційної компетентності майбутніх медиків-іноземців. Ця підготовка передбачала проведення низки різних методичних заходів (науково-методичні семінари «Інформаційна компетентність як основа професійної діяльності майбутніх лікарів», «Основи міжкультурної комунікації в медичній царині», «Застосування ментальних карт при підготовці майбутніх лікарів», майстер-клас на тему «Формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей на заняттях соціально-поведінкового циклу» тощо).

На *дієво-процесуальному етапі* реалізації системи відбувалося формування в майбутніх медиків відповідних знань, умінь, особистих якостей і цінностей, необхідних для роботи з інформацією. Так, вивчення студентами-іноземцями мов сприяло поповненню словникового запасу іншомовною професійною лексикою та набуттю досвіду її застосування в практичній діяльності, а також соціокультурній адаптації молоді. Вивчення здобувачами

вищої медичної освіти дисциплін поведінкового, гуманітарного й соціально-економічного циклу («Психологія спілкування», «Історія України та українська культура», «Філософія», «Безпека життєдіяльності», «Основи біоетики та біобезпеки», «Соціальна медицина» тощо) забезпечувало не тільки професійне становлення іноземних студентів, але й їхній загальнокультурний розвиток, розширення світогляду, опанування стратегіями критичного мислення, удосконалення здатності грамотно працювати з інформацією.

Ефективними засобами формування в іноземних здобувачів вищої медичної освіти інформаційної компетентності стали ментальні карти (mind-maps) та навчальні подкасти, що надавали доступ до інформації через завантаження на портативні пристрої. Під час експерименту застосовували також відповідні кейси, в яких були змодельовані певні клінічні ситуації різного ступеня складності (наприклад, погіршення стану пацієнта в палаті, травма, реанімація тощо). Основну увагу студентів у процесі виконання кейсового завдання зосереджували на здійсненні командного спілкування, обміні інформацією й побудові конструктивного діалогу.

Відзначимо, що цілеспрямоване формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів медичної освіти на заняттях з обов'язкових освітніх компонентів відбувалося в усіх трьох створених експериментальних групах. Проте учасники другої й третьої експериментальних груп, крім обов'язкових освітніх компонент, вивчали також блок вибіркового освітніх компонентів, що сприяло ефективному формуванню інформаційної компетентності майбутніх медиків, а також інших загальних та професійних компетентностей, пов'язаних з когнітивно-аналітичною сферою фахівця. Цей блок охоплював такі освітні компоненти за вибором: «Інформаційна компетентність медика» для студентів 1 року навчання, «Основи критичного мислення лікаря» для студентів 2 року навчання, «Методологія доказової медицини» для студентів 3 року навчання, «Основи клінічного мислення» для студентів 4 року навчання. Зазначені освітні компоненти тісно пов'язані між собою та забезпечують формування у студентів навичок більш високого рівня на кожному подальшому етапі навчання.

Відповідно до авторської задумки проведення експерименту варіативного характеру студентів ЕГЗ також залучали до участі в різних видах позааудиторної інформаційної діяльності. Провідне місце в цій роботі займала навчально-дослідна й науково-дослідна діяльність майбутніх медиків, яка є значущим складником якісної багаторівневої підготовки медичних фахівців, основою для вдосконалення їхньої інформаційної компетентності. В освітньому процесі було застосовано різні види навчально-дослідної роботи, як-от: написання рефератів, повідомлень, доповідей, есе на різні теми, що передбачало опрацювання різних інформаційних джерел; підготовка до лабораторних, семінарських, практичних занять; самостійне виконання вправ; побудова теоретичних чи функціональних моделей певних процесів, явищ у царині медицини; написання анотації опрацьованих додаткових інформаційних джерел з обраної проблеми, створення бібліографічного опису тощо. Наприклад, майбутні медики виступили з доповідями, повідомленнями,

рефератами з відеопрезентаціями на такі теми: «Суть рандомізованого подвійного сліпого дослідження та методика його проведення», «Алгоритм проведення проспективного (когортного) дослідження», «Формування корпоративної культури медичних працівників» тощо.

Під час другого етапу формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів була зреалізована ще одна визначена в дослідженні умова: створення спеціального інформаційно-освітнього середовища з урахуванням сучасних вимог до професійної діяльності медичних працівників. Це сприяло покращенню якості підготовки майбутніх лікарів, підвищенню ефективності їхньої роботи, вдосконаленню інформаційної компетентності студентів. Варіативність експерименту на цьому етапі забезпечувалася різним для кожної експериментальної групи змістовим наповненням підготовки з формування інформаційної компетентності.

Зокрема, технології симуляційного навчання передбачали засвоєння студентами певних типових алгоритмів професійних дій чи процедур, що виконує медик у процесі фахової діяльності. Наприклад, для цього педагогічного експерименту було використано таке обладнання симуляційних навчальних аудиторій і центрів університетів: симулятори, медичні тренажери й імітатори, фантоми-манекени (багатофункціональні медичні системи, що імітують складні клінічні ситуації та стан пацієнта за різними спеціалізаціями медичної допомоги), цифрові 3D моделі, мультимедійні освітні технології, віртуальна реальність, стандартизоване програмне забезпечення «віртуальний пацієнт» (дає змогу симулювати реальні клінічні сценарії).

На *контрольно-коригувальному етапі* проведено діагностику, здійснено контроль за рівнем сформованості в студентів інформаційної компетентності та у разі потреби внесено певні корективи в реалізацію освітнього процесу. Для цього застосовано різні методи: спостереження, бесіди, тестування, аналіз виконаних студентами різних практичних завдань, залікових і контрольних робіт, ситуативних тестів, тестів у форматі «Крок» тощо. На вказаному етапі також зреалізовано третю педагогічну умову: залучення іноземних здобувачів медичної освіти до самодіагностики досягнутого рівня сформованості інформаційної компетентності та процесу оволодіння нею. Для цього студенти використовували перевірні онлайн-програми, різнорівневі завдання для самоконтролю за різними темами практичних занять і самопідготовки тощо.

На контрольному етапі експерименту проводився аналіз й узагальнення отриманих результатів. Так, експериментально була доведена ефективність розробленої дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей. Зокрема, у здобувачів вищої освіти всіх експериментальних груп підвищився пізнавальний інтерес до інформаційної діяльності, зросла мотивація до оволодіння інформаційною компетентністю, значно покращилися знання, констатовано позитивну динаміку в розвитку умінь, навичок, професійно-особистісних якостей.

Отримані дані про рівні сформованості інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей на констатувальному й контрольному етапах експерименту наведено в таблиці 1.

Узагальнені дані про рівні сформованості інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей на констатувальному й контрольному етапах експерименту

Рівні	ЕГ1 (132 студ.)		ЕГ2 (146 студ.)		ЕГ3 (148 студ.)		КГ (150 студ.)	
	Конст. етап	Контр. етап	Конст. етап	Контр. етап	Конст. етап	Контр. етап	Конст. етап	Контр. Етап
Творчий	15,6 % (21 студ.)	31,1 % (41 студ.)	16,8 % (25 студ.)	35,1 % (51 студ.)	18,5 % (27 студ.)	44,6 % (66 студ.)	18,7 % (28 студ.)	26,2 % (39 студ.)
Базовий	28,9 % (38 студ.)	46,0 % (61 студ.)	25,7 % (38 студ.)	41,8 % (61 студ.)	42,1 % (62 студ.)	39,9 % (59 студ.)	41,6 % (62 студ.)	38,4 % (58 студ.)
Початковий	55,5 % (73 студ.)	22,9 % (30 студ.)	57,5 % (83 студ.)	23,1 % (34 студ.)	39,4 % (59 студ.)	15,5 % (23 студ.)	39,7 % (60 студ.)	35,4 % (53 студ.)

Вірогідність результатів проведеного експерименту доведена засобами математичної статистики з використанням критеріїв Пірсона та Стьюдента.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано новий теоретичний підхід до розв'язання наукової проблеми формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету. Результати проведеного теоретико-експериментального дослідження підтвердили правомірність його вихідних концептуальних положень і правильність сформульованої гіпотези, що стало підставою для таких висновків:

1. Висвітлено генезу ідеї формування інформаційної компетентності здобувачів освіти. Під час дослідження встановлено, що перші уявлення про інформацію виникли ще в Стародавній Греції, коли провідні філософи робили спроби осмислити устрій Всесвіту. Проте саме поняття «інформація» ввели в науковий обіг давньоримські вчені, які застосовували його в значенні акту трансляції знань між людьми, а також дії, спрямованої на надання конкретної форми певному матеріальному об'єкту.

Під час наукових розвідок також з'ясовано, що концептуально компетентнісна парадигма освіти зародилася в працях Аристотеля, який використав поняття «атере», розуміючи під ним силу, що в процесі свого розвитку досягла високого ступеня сформованості й перетворилася на характерну рису особистості. Сам термін «компетентність» уведено в науковий ужиток Р. Уайтом для характеристики властивостей людини, що дають їй змогу якісно виконувати роботу та проявляти розвинену мотивацію в цій діяльності.

Наприкінці ХХ ст. поняття компетентності набуло поширення у всіх царинах життєдіяльності суспільства. Це сприяло появі нової, компетентнісно орієнтованої моделі вищої освіти, що передбачає формування у студентів визначених загальних і спеціальних компетентностей, необхідних для забезпечення конкурентоздатності випускників на світовому ринку праці. Однією з ключових і водночас професійно важливих компетентностей, якими мають оволодіти сьогодні всі фахівці, є інформаційна компетентність.

Проаналізовано стан розробленості проблеми формування інформаційної компетентності здобувачів вищої освіти в педагогічній теорії та практиці. З'ясовано, що інформація, маючи суспільний характер, являє собою певні відомості, дані про конкретний об'єкт, які піддаються розумінню й відтворенню людьми та легко передаються від однієї особи до іншої. На відміну від інформації, знання є суб'єктивним надбанням конкретної особистості, вони формуються в процесі активного осмислення нею сприйнятої інформації. У дослідженні також встановлено, що сучасні науковці тлумачать поняття «інформаційна компетентність» як: спроможність, здатність особи використовувати інформаційні технології для доступу до інформації з метою задоволення суспільних вимог й індивідуальних потреб; готовність оволодіння людиною знаннями й уміннями зі сфери інформаційних технологій; взаємозв'язок знань, умінь, навичок і мотивації особи, що виражають її зацікавленість інформаційною діяльністю; досвідченість людини в роботі з інформацією; якість особистості з перетворення інформації на специфічні знання для прийняття оптимальних рішень тощо. З урахуванням різних поглядів науковців визначено, що інформаційна компетентність – це особистісне утворення, що забезпечує здатність людини швидко орієнтуватися в сучасному інформаційному потоці та грамотно працювати з інформацією, поданою різними мовами й у різноманітних формах, для розв'язання поставлених завдань, зокрема професійного характеру. Виокремлено такі основні функції інформаційної компетентності: *мотиваційно-спонукальна* (спонукає людину до пошуку й опрацювання потрібної інформації, до активних дій у цьому руслі); *пізнавально-дослідницька* (спрямовує особу на вивчення важливої інформації про навколишній світ і людей, здійснення аналізу причинно-наслідкових зв'язків між різними процесами, виявлення нових наукових фактів і закономірностей); *емоційно-вольова* (сприяє прояву здобувачем вольових якостей, необхідних для здійснення інформаційної діяльності, мобілізації його зусиль на подолання наявних перешкод у цьому процесі); *нормативно-адаптивна* (дає особі змогу успішно адаптуватися до життєдіяльності в умовах змінного інформаційного суспільства через засвоєння правових і моральних норм, аналіз наявної поточної інформації про основні події в соціумі і зміни в професійному профілі фахівця); *операційно-діяльнісна* (відображає здатність здобувача ефективно застосовувати засвоєні знання в практичній діяльності, успішно розв'язувати сформульовані завдання в різних типових і нетипових ситуаціях); *оцінно-ціннісна* (допомагає члену суспільства адекватно орієнтуватися в потоці інформації, відбирати на основі її фільтрації потрібний контент з урахуванням його значущості й відповідності

особистісним ціннісним орієнтаціям); *комунікативно-організаторська* (забезпечує комунікацію і взаємодію особистості з іншими людьми й комп'ютерними системами, організацію спільної діяльності з іншими учасниками, узгодження їхніх дій між собою, переконання партнерів по спілкуванню в правильності власної позиції, успішну регуляцію своєї поведінки у світлі отримання нової інформації); *діагностично-коригувальна* (відбиває спроможність людини правильно оцінювати поточні й кінцеві результати своєї інформаційної діяльності, за потреби вносити в неї необхідні зміни, здійснювати самоосвіту з урахуванням даних діагностики); *розвивально-прогностична* (створення сприятливих передумов для розвитку особистості в інформаційному суспільстві, зокрема її здатності правильно прогнозувати результати власної інформаційної діяльності й наслідки різних процесів, проектувати способи дій у спрогнозованих ситуаціях).

2. Обґрунтовано концепцію формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету, в основу якої покладено такі ідеї: інформатизація медичної сфери сприяє суттєвій модернізації всіх складників діяльності закладів системи охорони здоров'я; система вищої медичної освіти спрямована на підготовку висококваліфікованого фахівця, який має глибокі знання в галузі медицини, професійні уміння та навички, необхідні для успішної практичної діяльності у сфері інформаційних технологій і ресурсів медичного спрямування, сформовану інформаційну компетентність; освітнє середовище закладу вищої медичної освіти створює можливості для формування й розвитку інформаційної компетентності майбутніх фахівців. У дисертації визначено, що концепція дослідження містить чотири концепти. Так, методологічний концепт репрезентують базові теоретичні положення про діалектичний взаємозв'язок педагогічних об'єктів, особистість студента як суб'єкта навчальної діяльності та його розвиток в освітньому процесі, фундаментальні ідеї системно-синергетичного, культурологічного, аксіологічного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного, герменевтичного, контекстного й середовищного підходів. Теоретичний концепт визначає систему наукових ідей, концепцій, основних категорій, що дають змогу з'ясувати суть порушеної проблеми. Методичний концепт дослідження пов'язаний із розробленням і впровадженням навчально-методичного забезпечення дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету. Практичний концепт передбачає перевірку ефективності розробленої дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету та визначення практичних підходів до здійснення цього процесу.

3. Визначено та схарактеризовано методологічні підходи до дослідження проблеми формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей, що дало змогу чітко сформулювати мету й завдання дослідження, визначити зміст, методи, форми, етапи, педагогічні умови реалізації зазначеного процесу, а також механізм оцінювання отриманих

результатів та у разі потреби коригування перебігу цього процесу. Методологічну основу дослідження становлять такі підходи: системно-синергетичний, культурологічний, аксіологічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, середовищний, герменевтичний і контекстний.

4. З'ясовано специфіку формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей, що полягає в необхідності: урахування викладачами під час педагогічної взаємодії етнопсихологічних і національно-культурних особливостей (мовних, культурних, освітніх тощо) іноземних здобувачів медичної освіти; усвідомлення студентами високої соціальної значущості професійної діяльності лікаря й формування в них відповідальності за наслідки власних фахових дій; оволодіння майбутніми медиками вміннями й навичками роботи з професійною інформацією та реалізації професійного спілкування декількома мовами; активного застосування в професійній підготовці здобувачів медичної освіти інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій; формування готовності майбутніх медиків інтегрувати різні інформаційні контенти та правильно використовувати отриману інформацію у процесі одночасного виконання декількох різнопланових фахових завдань.

5. Здійснено компонентно-структурний аналіз інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей. У цьому утворенні виокремлено три структурні компоненти. Так, *мотиваційно-спонукальний компонент* відображає пізнавальний інтерес студента-іноземця до інформаційної діяльності, його ставлення до набуття інформаційної компетентності, усвідомлення її ролі в професійній діяльності лікаря; розуміння необхідності навчання протягом життя; прагнення до сприйняття нової інформації. *Когнітивно-діяльнісний компонент* засвідчує сформованість у майбутніх медиків відповідних знань, зокрема, йдеться про осмислення ними сутності інформації, засвоєння способів її пошуку в сучасних джерелах, оперування медичною термінологією українською, англійською, латинською й рідною мовами, опанування алгоритму інтерпретації кожного поняття з використанням необхідних інформаційних ресурсів, а також таких груп умінь інформаційного характеру: інтелектуально-креативних, конструктивно-проективних, рефлексивно-оцінних. *Особистісно-ціннісний компонент* розкриває низку особистісних якостей і цінностей людини (критичність мислення, людяність, соціальна відповідальність, чесність, об'єктивність самооцінки), необхідних майбутньому медикові для належного оволодіння інформаційною компетентністю.

6. Теоретично обґрунтовано дидактичну систему формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету, яка містить такі блоки: прогностично-цільовий (соціальне замовлення, мета, завдання); концептуально-методологічний (науково-методологічні підходи, функції системи, принципи формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів медичних спеціальностей); теоретично-змістовий (змістове наповнення структурних компонентів інформаційної компетентності здобувачів зазначеної категорії);

діяльнісно-процесуальний (етапи формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів медичної освіти й педагогічні умови, що забезпечують успішність здійснення цього процесу); результативно-оцінювальний (критерії, показники, рівні, методи діагностики й діагностичні методики, а також очікуваний результат реалізації системи).

Так, визначено, що процес формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів медичних спеціальностей охоплює такі етапи: організаційно-мобілізуючий (створення навчально-методичного забезпечення, розвиток у здобувачів мотивів щодо оволодіння інформаційною компетентністю); дієво-процесуальний (формування в іноземних здобувачів знань, умінь, особистісних якостей, цінностей як складників інформаційної компетентності); контрольно-коригувальний (визначення рівня сформованості інформаційної компетентності, у разі потреби внесення в процес професійної підготовки необхідних змін). Обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективне формування інформаційної компетентності іноземних здобувачів медичних спеціальностей: підготовка викладачів до формування інформаційної компетентності в здобувачів-іноземців; створення спеціального інформаційно-освітнього середовища з урахуванням сучасних вимог до професійної діяльності медичних працівників; долучення іноземних здобувачів до самодіагностики рівня сформованості в них інформаційної компетентності та стимулювання їх до професійного самовдосконалення в означеному напрямі. Визначено критерії (мотиваційно-цільовий, знаннєво-операційний, особистісно-аксіологічний) й відповідні показники, рівні сформованості інформаційної компетентності (початковий, базовий, творчий) іноземних здобувачів медичних спеціальностей.

7. З метою реалізації теоретично обґрунтованої дидактичної системи було розроблено навчально-методичне забезпечення, до якого належать робоча програма обов'язкової навчальної дисципліни («Вступ до спеціальності»), а також навчальних дисциплін за вибором («Інформаційна компетентність медика», «Основи критичного мислення», «Методологія доказової медицини», «Основи клінічного мислення»); методичні рекомендації для самостійної роботи студентів; методичні рекомендації для викладачів; збірка діагностичних методик; навчально-методичні розробки для організації позанавчальної науково-дослідної роботи студентів; комплекти завдань і вправ тощо.

8. Експериментально перевірено ефективність дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей. Зокрема, у студентів усіх експериментальних груп зросла мотивація до оволодіння інформаційною компетентністю, посилювався пізнавальний інтерес до інформаційної діяльності, констатовано позитивну динаміку в стані сформованості визначених знань, умінь, професійно-особистісних якостей. Загалом збільшилася кількість осіб, що належать до творчого рівня: в ЕГ1 – на 15,5 %, в ЕГ2 – на 18,3 %, в ЕГ3 – на 26,1 %, у КГ – на 7,5 %. Водночас зменшилася кількість студентів із початковим рівнем сформованості інформаційної компетентності: в ЕГ1 – на 32,6 %, в ЕГ2 – на 34,4 %, в ЕГ3 – на 23,9 %, у КГ – на 4,3 %. Результати оброблення

експериментальних даних за допомогою визначених методів математичної статистики довели їх вірогідність.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. До перспективних напрямів реалізації подальших наукових пошуків слід віднести проведення порівняльно-педагогічних досліджень формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в університетах інших країн світу, визначення теоретико-методологічних і методичних засад формування в майбутніх медиків-іноземців інших професійно необхідних компетентностей, вивчення питання цифровізації вищої медичної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Davydova Zh. Transformation of methodological approaches in education in the conditions of information society. *Educational studios: theory and practice* : monograph / ed. by S. T. Zolotukhina, I. M. Trubavina. Prague-Vienna, 2018. P. 19–26.
2. Davydova Zh. Information Competence Formation in International Medical Students: Theory and Practice : monograph. Kharkiv : Disa Plus, 2022. 460 p.
3. Davydova Zh. Theoretical and practical issues of information competence formation in international medical students in the educational environment of the university. *Innovative vector of education development in the era of global challenges* / edit. Yu. Boichuk, N. Tkachova. Podhájska : European institute of further education, 2023. P. 209–261.

Наукові праці у фахових виданнях України

4. Давидова Ж. В. Самовиховання як чинник адаптації іноземних студентів у соціокультурному середовищі ВНЗ України. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2015. Вип. 1. С. 134–139.
5. Давидова Ж. В. Застосування знаково-символічного підходу у мовній підготовці студентів вищих навчальних закладів. *Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»*. Серія : Педагогіка, психологія і соціологія : Всеукр. наук. зб. Красноармійськ, 2015. Вип. 1 (16). С. 76–81.
6. Давидова Ж. В. Аксиологічний підхід до формування мовленнєвої культури учнівської та студентської молоді. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. праць. Харків, 2016. Вип. 54. С. 3–12.
7. Давидова Ж. В. Формування герменевтичної компетентності майбутніх фахівців як актуальна педагогічна проблема. *Педагогіка формування*

творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2016. Вип. 51. С. 123–128.

8. Давидова Ж. В. Організація педагогічного процесу дискусійного клубу у навчанні іноземній мові. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. праць. Харків, 2016. Вип. 50. С. 3–11.

9. Давидова Ж. В. Інформація як об'єкт комплексного наукового аналізу. *Педагогічні науки* : збірник наукових праць. Херсон, 2017. Вип. 79 (3). С. 122–125.

10. Давидова Ж. В. Науковий аналіз концепту «компетентність». *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи* : зб. наук. праць / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ ; Ніжин, 2017. Вип. 1 (13). С. 187–194.

11. Давидова Ж. В. Науково-методологічні підходи до проблеми формування інформаційної компетентності студентів ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. праць. Харків : УПА, 2017. № 56–57. С. 32–39.

12. Давидова Ж. В. Парадигмальний аспект дослідження проблеми формування інформаційної компетентності студентів ВНЗ. *Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет». Серія : Педагогіка, психологія і соціологія* : Всеукр. наук. зб. Красноармійськ, 2018. Вип. 1 (22). С. 44–48.

13. Давидова Ж. В. Актуальність проблеми формування навчально-пізнавальної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей закладів вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2020. № 70, т. 1. С. 196–200.

14. Давидова Ж. В. Педагогічні умови формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. Дрогобич, 2020. Вип. 32, т. 1. С. 183–190.

15. Давидова Ж. В. Забезпечення ефективності системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. Дрогобич, 2021. Вип. 45, т. 1. С. 189–193.

16. Давидова Ж. В., Жеребкін В. В., Шиян Д. М. Розвиток клінічного мислення в сучасній парадигмі підготовки майбутніх лікарів. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 37. С. 345–348. (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 345–346).

17. Жеребкін В. В., Давидова Ж. В. Формування інформаційної компетентності в студентів медичних спеціальностей під час вивчення курсу «методологія доказової медицини». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя, 2021. № 79, т. 1. С. 111–114. (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 111–113).

18. Давидова Ж. В. Аналіз особливостей навчання студентів-іноземців у вітчизняній вищій школі. *Перспективи та інновації науки. Серія : Педагогіка. Серія : Психологія. Серія : Медицина*. 2022. № 1(6). С. 151–163.
19. Давидова Ж. В. Інформаційна компетентність як педагогічна категорія. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 47. С. 287–290.
20. Experience of introducing interdisciplinary pedagogical integration in international medical university / D. M. Shiyan, O. A. Tsodicova, Zh. V. Davydova, M. P. Gurya, V. V. Zherebkin. *Перспективи та інновації науки. Серія : Педагогіка. Серія : Психологія. Серія : Медицина*. 2022. № 7(12). С. 649–656. (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 649–652).
21. Davydova Zh. V., Lisova M. A. General characteristic of the didactic system of information competence formation for medical students in the educational environment of university. *Молодь та ринок*. 2022. № 6 (204). С. 115–120. (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 118–120).
22. Davydova Zh. V. Structure and content of information competence of foreign students of medical specialties *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 50, т. 2. С. 152–157.
23. Davydova Zh. Didactic principles of information competence formation in international students of medical specialties. *Академічні студії. Серія : Педагогіка*. 2022. Вип. 3. С. 3–8.
24. Давидова Ж. В. Формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей на початкових етапах підготовки в університеті. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2022. Вип. 3. С. 143–149.

Наукові статті в зарубіжних виданнях

25. Modernization as a transition from a «traditional» to a postmodern society / S. Hladchenko H. Bilanych, I. Ivzhenko, L. Floriko, K. Vakarchuk, Zh. Davydova. *Postmodern openings*. 2021. Vol. 12, no. 4. P. 153–170. (WOS database). (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 156–160).
26. Maksymenko A., Domina O., Davydova Zh., Stupina E. Features of the advanced vocational training of medical workers under modern conditions. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 2020. no. 11 (11). P. 1309–1315. (Q2 SCOPUS database). (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 1310–1313).
27. Postmodern education as a factor of innovative distance learning in quarantine / K. Kyrylenko, Zh. Davydova, L. Derkach, R. Zinchuk, I. Synelnykova, A. Husak. *Postmodern openings*. 2022. Vol. 13, no. 1. P. 481–497. (WOS database). (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 484–490).
28. Davydova Zh. Value-oriented approach to formation of information competency of university students. *Nauka i studia*. 2017. P. 87–98.
29. Davydova Zh., Balyuk O., Kurbanova D. Information adaptation of International University Students under the conditions of multicultural educational environment. *Journal of Sociology and Anthropology*. 2018. Vol. 2, no. 2. P. 90–92. (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 90–91).

30. Training foreign students – education development strategy / D. Shyian, Zh. Davydova, D. Marakushin, A. Bondareva. *Education Quality assurance*. 2020. No. 4(21). P. 28–32. (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 30–31).

31. COVID-19 and Higher School Challenges / I. Lantukh, D. Shyian, Zh. Davydova, D. Marakushin, A. Bondareva. *Education Quality assurance*. 2021. No. 1 (22). P. 16–19. (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 17–18).

32. Information technologies as a means of overcoming social-cultural barriers in the process of international students training / L. Subota, O. Kravchuk, Zh. Davydova, N. Tverezovska. *Revista eduweb*. 2022. Vol. 16, no. 3. P. 55–66. URL: <https://revistaeduweb.org/index.php/eduweb/article/view/449> (WOS database). (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 58–62).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

33. Давидова Ж. В. Акультурація іноземних студентів у процесі міжкультурної взаємодії. *Věda a technologie: krok do budoucnosti – 2015 : materiály XI mezinárodní vědecko-praktická conference*. Praha : Publishing House «Education and Science», 2015. Díl 8. Pedagogika. S. 61–63.

34. Давидова Ж. В. Основні підходи до визначення поняття «інформаційна компетентність» як наукової категорії. *Fundamental and applied researches: contemporary scientific and practical solutions and approaches: a collection of materials of the iii international scientific-practical conference*. Baku ; Uzhhorod ; Drohobych : Posvit, 2017. P. 158–160.

35. Давидова Ж. В. Трансформація системи вищої освіти в умовах інформаційного суспільства. *Гуманітарні виміри трансформації сучасної вищої медичної освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 17–18 травня 2018 р. Київ : Вид-во НМУ імені О. О. Богомольця, 2018. С. 39.

36. Давидова Ж. В. Ціннісний аспект підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти України. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-метод. конф., м. Суми, 29–30 травня 2020 р. Суми, 2020. С. 17–18.

37. Давидова Ж. В. Самоорганізація як умова розвитку інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей. *Наука та освіта в реаліях дистанційного навчання* : тези доп. XXXIV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Чернігів, 10 серпня 2020 р. Дніпро : ГО «НОК», 2020. С. 118–122.

38. Давидова Ж. В. Педагогічний супровід інформаційної адаптації іноземних студентів медичних спеціальностей. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук* : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 7–8 серпня 2020 р. Одеса, 2020. С. 61–64.

39. Давидова Ж. В. Проблеми підготовки здобувачів освіти медичних спеціальностей в умовах дистанційного навчання. *Innovative technologies in science and practice* : abstracts of VI International scientific and practical conference. Haifa, Israel, 2021. P. 259–260.

40. Аналіз розповсюдження симптомів «сухого ока» серед студентів ПВНЗ «ХММУ» / Ж. В. Давидова, В. Р. Шаталова, А. В. Мальцев, В. І. Коростій, А. В. Пахомова. *Актуальні проблеми біомедичних наук* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю до Всесвітнього дня анатомії, м. Харків, 13 жовтня 2021 р. / за заг. ред. Д. М. Шияна; Приватний вищий навчальний заклад «Харківський міжнародний медичний університет». Харків, 2021. С. 134–137. (Особистий внесок Ж. В. Давидової: С. 134–135).

41. Давидова Ж. В. Застосування активних методів навчання при підготовці іноземних здобувачів освіти медичних спеціальностей. *International scientific innovations in human life* : proceedings of the 14th International scientific and practical conference (4–6 August 2022). Manchester, United Kingdom : Cognum Publishing House, 2022. P. 224–226.

42. Davydova Zh. V. Visual and Auditory Techniques as a Tool for Improving Information Competence of Medical Students at the Initial Stages of Training. *World Empowering LUMEN Congress on Multidimensional Education WELCOME*, 22 November 22nd-26th. Iasi, Romania & online worldwide, 2022. P. 97–99.

43. Davydova Zh. V. Functions of the didactic system of information competence formation in international students of medical specialties. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи*. Том XIII: Утилітарна цінність наукових досліджень / Я. Ѓжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький. Конін ; Ужгород ; Перемишль ; Херсон : Посвіт, 2022. С. 89–91.

44. Davydova Zh. V. Role of a teacher of a medical university under modern conditions. *The 9th International scientific and practical conference «Modern research in world science»* (November 28–30, 2022) SPC «Sci-conf.com.ua». Lviv, 2022. P. 720–723.

45. Давидова Ж. В. Застосування сучасних інформаційних технологій у формуванні інформаційної компетентності іноземних студентів-медиків. *Медичні та біологічні науки: міждисциплінарний аспект*: матеріали Міжнародної студентської міждисциплінарної науково-практичної Internet-конференції до Всесвітнього дня анатомії, м. Харків, 14 жовтня 2022 р. Дніпро : Середняк Т. К., 2022. С. 159.

46. Давидова Ж. В. Застосування інформаційного підходу в освіті в умовах трансформації суспільства. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 10 квітня 2018 р. Харків, 2018. С. 205–207.

47. Davydova Zh. Motivation-targetive component in the structure of the information competence of international medical students. *International scientific conference «Information technologies and management in higher education and sciences»* : conference proceedings (November 28, 2022. Fergana, the Republic of Uzbekistan). Part 1. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 270–271.

48. Шиян Д. М., Давидова Ж. В. Симуляційні технології як засіб реалізації кейс-методів в освітньому процесі закладів вищої медичної освіти. *Забезпечення якості освіти у вищій медичній школі* : матер. наук.-метод.

міжуніверситет. конф. з міжнар. участю, м. Одеса, 18–20 січня 2023 р. / за ред. д. мед. н., проф. В. Г. Марічереда. Одеса : ОНМедУ, 2023. С. 395–397.

49. Давидова Ж. В. Застосування методів проблемного навчання в підготовці фахівців медичного профілю. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 16–18 березня 2023 р.) / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2023. С. 720–722.

Основні навчально-методичні праці

50. Давидова Ж. В. Робочий зошит з дисципліни «Психологія спілкування». Харків : ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет», 2020. 46 с.

51. Давидова Ж. В. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів із дисципліни «Інформаційна компетентність медика». Харків : ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет», 2020. 28 с.

52. Давидова Ж. В. Діагностика інформаційної компетентності : збірник діагностичних методик. Харків : ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет», 2020. 39 с.

53. Релігія. Медицина. Психологія : навчальний посібник для студентів медичних закладів / А. П. Лантух, І. В. Лантух, Н. Ф. Меркулова, Ж. В. Давидова. Дніпро : Середняк Т. К., 2021. 480 с.

АНОТАЦІЇ

Давидова Ж. В. Дидактична система формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання. – Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2023.

У дисертації цілісно досліджено й розв'язано актуальну науково-прикладну проблему формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету на засадах системно-синергетичного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного, аксіологічного, культурологічного, герменевтичного, середовищного й контекстного підходів. Визначено стан теоретичної та практичної розробленості проблеми формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей, з'ясовано специфіку здійснення цього процесу. Уточнено змістове наповнення структурних компонентів інформаційної компетентності іноземних студентів-медиків. Розроблено й теоретично обґрунтовано дидактичну систему формування інформаційної компетентності іноземних студентів медичних спеціальностей в освітньому середовищі університету, що містить прогностично-цільовий (соціальне замовлення, мета й завдання системи), концептуально-методологічний

(науково-методологічні підходи проведення дослідження, властивості інформаційної компетентності, функції та принципи її формування в іноземних здобувачів медичних спеціальностей); теоретично-змістовий (структурні компоненти та змістове наповнення інформаційної компетентності іноземних здобувачів-медиків); діяльнісно-процесуальний (етапи, педагогічні умови, методи, форми, засоби формування інформаційної компетентності майбутніх медиків), результативно-оцінювальний (критеріально-діагностична база дослідження: критерії й показники, рівні сформованості інформаційної компетентності іноземців-здобувачів медичних спеціальностей, відповідний діагностичний інструментарій, очікуваний результат реалізації розробленої системи) блоки. Створено навчально-методичне забезпечення дидактичної системи формування інформаційної компетентності іноземних студентів-медиків.

Ключові слова: інформаційна компетентність, іноземні студенти, медичні спеціальності, освітнє середовище, дидактична система, університет.

Davydova Zh. V. Didactic system of information competence formation in international medical students in the educational environment of universitcaly. – Manuscript.

The dissertation for the scientific degree of doctor of pedagogical science on a specialty 13.00.09 – the theory of learning. – Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University. – Poltava, 2023.

The problem of information competence formation is comprehensively researched and solved on the methodological level on the basis of system-synergetic, competence-oriented, personality and activity oriented, axiological, hermeneutic, context, environmental approaches.

The analysis of scientific research in different areas allowed us to determine the state of the scientific development of the problem of information competence formation.

On the basis of scientific literature analysis, the conceptual and categorical apparatus of the research is determined, various approaches to defining the concept «information competence» and the other close to it concepts are analyzed and generalized.

In the process of the scientific search, it was found out that the education of international students in higher education of Ukraine has its own specifics, due to significant differences (sociocultural, linguistic, psychological, religious, academic etc.) between participants in the educational process. Therefore, to ensure the effectiveness of this process, it is necessary to ensure effective adaptation of foreigners to the new conditions of their life, as well as to develop and put into practice effective educational and methodological support.

It is found out that the basic requirements for training future physicians are determined on the basis of the analysis of the field of knowledge given in the Standard of Higher Education 22 Health care of the specialty 222 Medicine for the second (master's) level of higher education of compulsory competencies that should

be mastered by medical students at the magistracy level, in particular the following: integral, general, special (professional, subject). It should be noted that one of the general competencies is that the future physician is able to effectively use information and communication technologies.

It was clarified that in the context of the integration of national higher education into the European and world educational space, it is important to take into account global trends in the development of medical science and organization of the educational process of medical students, the quality of training process for future medical workers, as well as to improve the work of medical education institutions.

It has been stated that modern requirements for the education of foreign students of medical specialties reflect the general requirements for the organization and implementation of the educational process in a modern higher school, specific requirements for training applicants for higher medical education and at the same time specific requirements for the education of foreigners in a domestic institution of higher medical education, due to the peculiarities of working with them and the need to ensure their readiness to effectively perform the professional duties of a doctor in their homeland or in other countries.

It is determined that the changes that are taking place in the field of national medical education (joining the European and world educational space; introduction of new requirements for the implementation of the accreditation procedure by the National Agency for Quality Assurance in Higher Education; the development of the National Qualifications Framework (description of qualification levels) led to the introduction of competence-oriented approach in medical education. In light of this, the role, meaning and principles of competence-oriented approach in medical higher education are outlined. They are aimed at achieving the main goal and objectives of the process of teaching medical students.

In the study it is determined that the educational environment of the university institution is an integral set of material and sociocultural factors, specially organized in this institution psychological and pedagogical conditions that determine the course of the educational process and ensure the formation of foreign students of medical specialties as competent specialists and comprehensively developed personalities. It was also concluded that this environment includes the following components: spatial-semantic, content-methodical and organizational-communicative.

In accordance with the author's concept, a didactic system of information competence of foreign students of medical specialties in the educational environment of the university was developed, which includes the following units: predictive and targetive (social demand, purpose, objectives); conceptual and methodological (scientific and methodological approaches, functions of the system, principles of formation of information competence in international medical students); theoretical and content-oriented (structural components of information competence of international medical students); activity-oriented and procedural (stages of formation of information competence of international medical students, pedagogical conditions); resultative and evaluative (criteria, indicators, levels, diagnostic methods and diagnostic methods, as well as the expected result of system implementation).

Pedagogical conditions ensuring the effective formation of information competence are substantiated: training of teachers for the formation of informational competence of future foreign doctors; creation of a special informational and educational environment taking into account modern requirements for the professional activity of medical workers, involvement of foreign students in the self-diagnosis of information competence.

Criteria for evaluating the effectiveness of a developed system are specified, that include motivation-targetive, cognitive-operational, personal-axiological and corresponding indicators; levels of formation of information competence (initial, basic, creative), diagnostic tools (observations, conversations, testing, questionnaires, independent assessment, self-assessment), special diagnostic methods, as well as the expected result of the implementation of the developed system.

Educational and methodical support is developed for realizing the didactic system of information competence formation in international medical students.

Key words: information competence, international students, medical specialties, educational environment, didactic system, university.